

Vil ikke Norge ha samiskstudenter?

Åpent brev til Samisk høgskole og Kunnskapsdepartementet.

NRK Sápmi meldte 10.07.2022 om to russiske samer som ikke får studere samisk ved Samisk høgskole. Seinere har de fått endelig avslag fra høgskolen, i samråd med Kunnskapsdepartementet. Det formelle grunnlaget for avslaget er at de ikke oppfyller de firkanta reglene for NORSK studiekompetanse, nærmere bestemt kravet om eksamen i engelsk etter krava i norsk videregående skole. Dette er i utgangspunktet et spørsmål om to studenter, men saka har betydning langt ut over dem, på en rekke områder.

1. Studiekompetansekravet generelt.

I riktig gamle dager kom man ikke inn på universitetet uten bestått eksamen i latin, noe som gjaldt helt uavhengig av hva man skulle studere. Kravet om latin er borte, men samtidig har flere og flere utdanninger blitt deler av universitets- og høyskolesystemet, med krav om generell studiekompetanse, som omfatter eksamen i norsk, engelsk, matematikk og naturfag. Ved sida av dette firkanta regelverket finnes det en mulighet for vurdering ut fra realkompetanse, se https://utdanning.no/tema/nyttig_informasjon/realkompetanse. Det er opp til hvert enkelt universitet og høgskole å godkjenne søknader om opptak på grunnlag av realkompetanse. I dette tilfellet har Samisk høgskole valgt å ikke se på realkompetansen, siden man bare forholder seg til kravet til generell studiekompetanse. Dette må anses som en saksbehandlingsfeil.

2. Behov for utdanning i samisk

Alle de samiske språka er regna som trua språk, på noe forskjellig nivå. Som resultat av assimilasjonspolitikken i alle fire land med samisk befolkning er det i dag i hvert av landa et mindretall av samene som snakker samisk, og ganske få ikke-samer behersker språket. Det er stor interesse for undervisning i samisk på alle nivå fra barnehage til universitet, men stor mangel på lærere. Det er også en skrikende mangel på samiskferdigheter i ei rekke andre yrker, blant annet i helsevesen og offentlig administrasjon.

Skal samisk språk overleve og gjenreises har vi ikke råd til å avvise dem som ønsker å lære det på formaliteter. Da må vi gi alle en sjanse som ønsker det og som har reelle forutsetninger for å gjennomføre studiet. Og alt tyder på at det har de. Jeg har kommunisert med en av dem på samisk både muntlig og skriftlig, og er imponert over hva hun har tilegna seg på et år. Det er også snakk om søkere som har gjennomført høyere utdanning i Russland, og krava og nivået der ligger ikke tilbake for Norge.

Det er virkelig et paradoks at dette skjer mens Sannhets- og forsoningskommisjonen utreder hvordan man skal rette opp skadene etter fornorskinga.

3. Internasjonalisering er ikke lik engelsk

I Norge og store deler av Vest-Europa har vi lett for å sette likhetstegn mellom engelsk og fremmedspråk. Engelsk er veien til verden, og den som ikke kan engelsk er uutdanna og udanna. Vi glømmer at engelsk ikke alltid har vært språket for internasjonal kontakt, det har i tidligere tider og andre deler av verden vært latin, spansk, tysk, fransk, russisk og arabisk. Engelsk er ikke en gang verdens mest brukte morsmål. I Øst-Europa var lenge russisk første fremmedspråk. I Russland er det svært mange, også blant russiske samer, som har lest tysk som første fremmedspråk. Slik er det med i alle fall en av disse studentene.

4. Engelsk unyttig for samisk

For å lære samisk er tysk et langt nyttigere språk enn engelsk. Det finnes tysk-samisk ordbok, men ikke engelsk-samisk. Om samisk kulturhistorie er det skrevet mer på tysk enn på engelsk.

Det paradoksale er at det for utenlandske studenter i Norge blir gitt fritak for kravet om å

kunne norsk, men ikke fritak for å kunne engelsk. For et studium i samisk vil kunnskap i norsk ikke være totalt nødvendig, men være en stor fordel, mens kunnskap i engelsk derimot er totalt irrelevant. Uten engelsk skal man kunne studere samisk i alle fall til mastergrad.

5. Men de kan jo engelsk!

Ut fra det som har stått i media, at disse studentene ikke kunne engelsk i det hele tatt. Men det stemmer faktisk ikke. Begge kan engelsk godt nok til å kommunisere skriftlig og muntlig og til å kunne tilegne seg lærestoff på engelsk om det skulle være nødvendig. Det som mangler er den formelle lengden på undervisninga de har fått i engelsk og den formelle eksamen.

6. Samene er ett folk

"Vi samer er ett folk og statenes grenser skal ikke hindre vårt fellesskap". Slik blei det sagt av en av de første nordiske samekonferansene. Grensene skapte da store vansker for samene, og det har dessverre fortsatt til i dag og på noen områder blitt verre de siste åra. De siste 30 åra har russiske samer vært en integrert del av det samiske samarbeidet, men sjøl om norske myndigheter tidligere har anerkjent samene som et folk, legger de nå stadig nye hinder for dette samarbeidet.

For samene som folk er det sjølsagt viktig å kunne kommunisere med hverandre. Denne kommunikasjonen er vanskeliggjort på den ene sida av den store avstanden mellom de forskjellige samiske språk eller hoveddialekter, på den andre sida av de ennå større forskjellene mellom statspråka i de fire statene. Et viktig middel til å overvinne kommunikasjonsvanskelighetene er at flest mulig samer får anledning til å lære det største samiske språket, nordsamisk. For samarbeidet mellom russiske og andre samer er russiske samer som har lært nordsamisk viktige både om de bor i Russland og om de bor i Norge, Sverige eller Finland. Det er et stort behov for tolking og oversetting mellom nordsamisk og russisk / kildinsamisk.

7. Skal russiske samer straffes for Ukraina?

Samene er helt uskyldige både i Russlands invasjon i Ukraina og i Vestens opprustning og sanksjoner. Likevel blir de og andre folk i Russland nå straffet for dette. Norge har tatt imot noen tusen ukrainske flyktninger. De får opphold som flyktninger og det legges til rette for at de skal kunne få utdanning på sitt nivå i Norge, og gjøres unntak for vanlige opptakskrav. Samtidig blir samiske aktivister fra Russland nekta politisk asyl i Norge, og studenter fra Russland nekta studieplass. Vi må derfor spørre om denne nektinga faktisk er en del av den norske statens forsøk på å ødelegge samarbeidet mellom folk på Nordkalotten.

8. Er Samisk høgskole fjernstyrt fra Oslo?

Sámi allaskuvla / Samisk høgskole er oppretta for å gi høyere utdanning til det samiske folket, uavhengig av landegrenser. Gjennom vel 30 år har det vært studenter fra norsk, svensk, finsk og russisk side, i tillegg til flere andre land. Det har også vært og er ansatte fra alle de fire landa, til og med så høyt som rektor fra Russland og direktør fra Finland. Høgskolen har hatt som mål å utvikle en fellessamisk utdanning som kan rekruttere fra alle fire landa og som kan brukes i alle fire. Dette har gjennom tida møtt stadig hinder, med den norske regjeringas og Kunnskapsdepartementets krav om at den skal være innenfor den norske modellen og følge et norsk regelverk tilpassa en norsk utdanning. Dette så vi bl.a. da siste lærerutdanningsreformen kom, og departementet var svært uvillig til tilpassinger til samiske forhold.

Jeg hadde forventa at Samisk høgskole nå sto opp og forsvarte samers rett til utdanning over landegrensene. I stedet opererer man som Kunnskapsdepartementets forlenga arm som skal passe på at de firkanta norske reglene. Ikke nok med det. Høgskolen sender avslagsbrev til studentene på NORSK, et språk de forstår dårligere enn både samisk og engelsk. Hvor har det blitt av Sámi allaskuvla?

Denne saka reiser ei rekke prinsipielle spørsmål. All ære til studentene som har tatt opp kampen og til NRK Sápmi som har skrevet om det. Men den bør følges fram til disse studentene blir ønska

velkommen til studiet og får en unnskyldning for urimelig og feilaktig behandling og fram til det firkanta engelskkravet blir parkert på historias skraphaug sammen med latinen.

Svein Lund

Tidligere student og periodevis ansatt ved Sámi allaskuvla